

РЕЦЕНЗИЯ

От доц. д-р Константин Христов Пудин, Университет за национално и световно стопанство, катедра „Национална и регионална сигурност“, професионално направление 3.8 Икономика, научна специалност Икономика и управление (Мениджмънт на отбраната и сигурността, основи на политиката за сигурност) върху научните трудове за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“, по професионално направление 9.1 Национална сигурност, обявен в Държавен вестник, брой 28/02.04.2024 г., с кандидат гл. ас. д-р Дафинка Василева Сидова.

I. Оценка за съответствие с минималните национални изисквания и изискванията на Нов български университет

От материалите, предоставени за целите на конкурса, е видно, че кандидатката гл. ас. д-р Дафинка Сидова е покрила минималните национални изисквания и изискванията на Нов български университет (НБУ). Нещо повече. При изискуем минимум от общо 570 точки за заемане на академична длъжност „доцент“ по професионално направление 9.1. Национална сигурност в НБУ тя е посочила общо 757,5 точки, като точките по показателите от някои от групите надвишават минималните. Например при минимално изискуеми 200 точки за показателите от Група Г (публикации) гл. ас. д-р Дафинка Сидова има 255 точки, при минимум от 50 точки за показателите от Група Д (показатели за цитиране) тя има 102,5 т. Подобно надвишаване се наблюдава и по отношение на показателите от Група Ж (обществена активност, допълнителна ангажираност и инициативност), където кандидатката е постигнала 60 точки при минимум от 50 точки, Група З (преподавателска дейност), където тя е постигнала 100 точки при минимум 70 точки и Група И (ангажираност в университета, в т.ч. участие в различни академични структури за управление), където са постигнати 90 точки при минимално изискуеми от 50 точки. Гл. ас. д-р Дафинка Сидова има изискуемите 50 точки по показателя от Група А (дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор“) и изискуемите 100 точки по показателя от Група В (хабилитационен труд – публикувана монография в съответната научна област).

II. Изследователска (творческа) дейност и резултати

Представеният хабилитационен труд – монография в съответната научна област със заглавие „Човешка сигурност чрез европейско териториално сътрудничество – ползи, предизвикателства, перспективи /по примера на Република България/“ е разработена в общ обем от 282 страници (без двете рецензии) стандартен компютърен текст, включващ въведение, пет глави, заключение, три приложения, библиография. В края на труда има резюме на английски език (Summary). В подкрепа на изложението са приложени 21 диаграми, 15 карти, 59 таблици и 5 фигури, които са описани съответно в Списък на диаграмите, Списък на картите, Списък на таблиците и Списък на фигурите.

Авторката на монографията, гл. ас. д-р Дафинка Сидова, изследва един изключително актуален, важен и интересен както от научна, така и от практико-приложна гледна точка проблем, какъвто безспорно представлява проблемът за гарантирането на човешката сигурност. Това е въпрос, който ангажира по един или други начин в различна степен дейността на множество международни организации. Стои постоянно на дневен ред пред националните правителства. Въпрос, пред който е изправен в своето ежедневие всеки отделен човек. В случая вниманието е фокусирано върху приноса на Европейското териториално сътрудничество за постигането на повисоки равнища на човешка сигурност.

Във Въведението на монографията д-р Сидова обоснова актуалността на темата и в известна степен своята мотивация за написване на труда, като изтъква: първо, „нарастващото значение на човешката сигурност не само като научно понятие, но като цялостна концепция, затвърждаваща се като основен приоритет в политиките и документите на международно ниво...“ и второ, „оскъдността на български публикации, фокусиращи се върху ползите от Европейското териториално сътрудничество за човешката сигурност...“.

Обектът и предметът на изследването са прецизно дефинирани. Обект на изследване е човешката сигурност, възприета от авторката като „критерий за конструктивизъм“. Предмет на изследване е Европейското териториално сътрудничество с неговите три измерения - трансгранично, транснационално и междурегионално, възприето като „критерий за функционалност“, а също значението му за обезпечаване на човешката сигурност с трите ѝ стълба и седем измерения.

Целта на монографичното изследване е ясна и много конкретна, а именно „да изследва постигнатите резултати от трансгранични, транснационални и междурегионални проекти, с участието на Република България, чрез които се обезпечават свободата от страх, свободата от недостиг и свободата за достоен живот, да се идентифицират позитиви и негативи, да се изследват предизвикателства и перспективи на развитие и да бъдат формулирани препоръки, касаещи настоящия програмен период 2021-2027 г.“. За постигане на така заявената цел са изведени пет задачи.

Формулираната основна хипотеза, която е издигната и в хода на изследването потвърдена, гласи, че „Европейското териториално сътрудничество притежава капацитета (от качествен и количествен характер) да обезпечавя човешката сигурност, въпреки това обаче капацитетът му не се използва достатъчно пълноценно от Република България, което води до ограничаване на ползите за човешката сигурност, особено в контекста на ползите от трансграничното и междурегионалното сътрудничество.“

Научното изследване в монографията се основава на няколко изследователски подхода, в т.ч. исторически, емпиричен, интердисциплинарен, аналитичен, сравнителен, структуриране на източници на информация, реферирание и съпоставяне на информацията и няколко метода, в т.ч. наблюдение, индукция, периодичен и аналитичен обзор, теоретичен анализ, концептуален анализ, обработване на емпирични данни, сравнителен анализ, анализ на тенденции, дедукция, визуализиране на информацията чрез таблици, фигури и др.

Посочени са пет основни ограничения, които допринасят за фокусиране на изследването.

Изложението включва пет глави, които по своя замисъл следват изпълнението на посочените във въведението пет изследователски задачи. С изпълнението на тези задачи се свързват и приносите на хабилитационния труд, посочени от кандидатката в справка за приносите, които приемам за оригинални и получени в хода на изследването.

Заявените приноси може да бъдат обособени в две групи – научноизследователски и приложни.

Сред научноизследователските приноси могат да бъдат отнесени:

- изяснена е същността и характеристиките на Концепцията за човешката сигурност, като са анализирани причините за нейното възникване и развитие, направена е съпоставка с друга актуална концепция - Концепцията за „широката сигурност“ и е дискутирана връзката ѝ с Концепцията за националната

сигурност, Концепцията за правата на човека и Концепцията за човешкото развитие. (Първа глава на монографията);

- предложена е концептуална рамка за провеждане на изследването, като са изведени два критерия - критерий за конструктивизъм (по същество трите стълба на човешката сигурност и нейните седем измерения) и критерий за функционалност (по същество Европейското териториално сътрудничество с неговите три съставни елемента), изяснена е тяхната същност, взаимовръзката помежду . (Втора глава на монографията)

Приложните приноси произтичат от прилагане на конкретната концептуална рамка, като в резултат на това:

- анализирани са конкретни ползи от трансграничното сътрудничество за обезпечаване на свободата от страх, включваща политическа, лична и здравна сигурност, очертани са тенденции на развитие и са формулирани препоръки (Трета глава на монографията);
- анализирани са конкретни ползи от транснационалното сътрудничество за обезпечаване на свободата от недостиг, включваща икономическа и продоволствена сигурност, очертани са тенденции на развитие и са формулирани препоръки (Четвърта глава на монографията);
- анализирани са конкретни ползи от междурегионалното сътрудничество за обезпечаване на свободата за достоен живот, обхващаща екологична и общностна сигурност, очертани са тенденции на развитие и са формулирани препоръки (Пета глава на монографията).

Монографията представлява завършен, оригинален, без плагиатство труд, който е резултат от системна и задълбочена изследователска работа, извършена през последните години. В нея е представено добросъвестно проведено и комплексно изследване на един изключително актуален и важен проблем, а именно проблемът за човешката сигурност и нейното гарантиране. Имайки предвид факта, че досега у нас няма (поне на мен не ми е известно да има) друго подобно изследване, което разглежда значението на Европейското териториално сътрудничество за обезпечаване на човешката сигурност при конкретната концептуална рамка, трудът има безспорно приносен характер. Той е една добра основа за следващи научни търсения, като задава тяхната посока.

Резултатите от изследването, представени в монографията, определено може да подпомогнат вземането на решения на различни равнища на държавно управление и по този начин да допринесат за повишаване на отделните измерения на човешка сигурност в нашата страна чрез механизмите на Европейското териториално сътрудничество.

Наред с всичко това изследването би подпомогнало и подготовката на студенти, изучаващи дисциплини, свързани с човешката сигурност или сигурността. То би било полезно за широк кръг от читатели, интересувани се от темата за човешката сигурност.

Освен хабилитационния труд, за участие в конкурса гл. ас. д-р Дафинка Сидова представя още 25 публикации, в т.ч.: 1 книга на база защитен дисертационен труд за придобиване на ОНС „доктор“, 19 доклада, от тях 10 самостоятелни и 9 в съавторство, публикувани в редактирани колективни томове, 1 студия, също публикувана в редактиран колективен том, 1 глава от колективна монография и 3 бр. публикации, различни от представените при завършването на докторантурата.

Публикациите, които е посочила кандидатката, отразяват основните направления на научните ѝ търсения, а именно: човешката сигурност в някой от нейните измерения, териториалното сътрудничество в трите му основни форми – трансгранично,

транснационално и междурегионално, а също други съвременни проблеми на сигурността, в т.ч. радикализация, престъпност, екологична сигурност и др.

Публикациите на гл. ас. д-р Дафинка Сидова притежават приноси, които имат не само научен, но и практико-приложен характер. Всички те са заявени от кандидатката в Справка за оригиналните научни приноси и могат да бъдат потвърдени след запознаване със самите публикации. Например в главата Човешка сигурност, разработена от гл. ас. д-р Сидова и публикувана в колективна монография със заглавие „Устойчиво градско развитие – поуки за София“ се открояват два приноса. Първият е прилагането на SWOT анализ на системата на човешката сигурност в Столична община, основаващ се на проведена експертна оценка с цел извеждане на най-значимите силни и слаби страни, възможности и заплахи. Вторият е разработеният TOWS анализ, посредством който са формулирани четири примерни стратегии, с препоръчителен характер за периода 2021-2027 г., чиято цел е усъвършенстване ролята на системата на човешката сигурност в Столична община по отношение на устойчивото градско развитие.

Публикациите на гл. ас. д-р Дафинка Сидова са добре познати на научната общност, ангажирана с проблемите на сигурността. Това е видно от списъка с цитиранията, които тя е посочила, включващ 16 цитирания на 10 различни публикации, разработени самостоятелно или в съавторство, в т.ч. 7 цитирания в монографии и колективни токове с научно рецензиране и 9 цитирания в нереферирани списания с научно рецензиране.

Гл. ас. д-р Дафинка Сидова участва и ръководи образователни проекти, в т.ч. финансирани от Централен фонд за стратегическо развитие към Настоятелството на НБУ. Например един от тези проекти е образователен проект „Трети пътуващ семинар по криминология - „Остров „Света Анастасия“ – Остров на надеждата“, в който участват 7 студенти (4 бакалаври и 3 магистри), реализиран през месец май 2022. Резултатите от тези проекти може да бъдат определени като високи. Те обогатяват и правят по интересен учебния процес на студентите, като създават възможност за учене чрез преживяване. Освен това улесняват и стимулират общуването между участниците, а също споделянето на идеи, дискутирането на реални проблеми и др.

III. Учебна и преподавателска дейност

Гл. ас. д-р Дафинка Сидова осъществява много активна преподавателска дейност. Тя води курсове в бакалавърската програма „Гражданска и корпоративна сигурност“ и в магистърските програми „Национална и международна сигурност“ и „Криминология и политики за превенция на престъпността“ на департамент „Национална и международна сигурност“.

Годишната ѝ натовареност за академичната 2023/2024 г., както е посочено в доклада самооценка, надвишава изискуемия хорариум от 180 аудиторни часа и 60 тренингови. Натовареността ѝ е както следва - общо 264 часа аудиторна заетост и 420 часа извънаудиторна/тренингова заетост.

Аудиторната ѝ заетост се формира от часове по дисциплините: SECB003 Възгледи за сигурността, SECB023 Политика и фактори на сигурност, SECB728 Миграция, бежанци и граничен контрол, SECB758 Превенция и противодействие на криминалното поведение, SECB759 Етика и криминология, NISM124 Дипломатическо и консулско право, SECB023 Политика и фактори на сигурност, CRIM202 Личност на престъпника, NISM220 Човешката сигурност.

Тренинговата заетост на кандидатката включва: SECB729 Семинар: Миграция, бежанци и граничен контрол, NISM325 Стаж: Министерство на външните работи, SECB032 Семинар: Съвременни предизвикателства, рискове и заплахи пред

националната и международната сигурност, SECB887 Семинар по криминология, CRIM166 Проект: Личност на престъпника, NISM282 Проект: Човешката сигурност.

Гл. ас. д-р Дафинка Сидова е разработила нов аудиторен курс NISM307 Борба с екологичната престъпност към магистърската програма "Национална и международна сигурност" от каталог 2023/24, семестър 3.

Наред с това тя е актуализирала и развила следните аудиторни курсове: SECB023 Политика и фактори на сигурност (двусеместриален), SECB728 Миграция, бежанци и граничен контрол, SECB758 Превенция и противодействие на криминалното поведение, SECB759 Етика и криминология, които се преподават пред студентите от бакалавърската програма „Гражданска и корпоративна сигурност“.

Курсовете ѝ са осигурени със съответните авторски материали в книжен вид или в “Moodle НБУ”. Напр. NISM277 Сигурност и сътрудничество в европейското пространство и NISM220 Човешката сигурност от магистърската програма "Национална и международна сигурност“.

В периода пролетен семестър 2019/2020 г. – пролетен семестър 2022/2023 г. гл. ас. д-р Дафинка Сидова е била научен ръководител на 9 дипломанти и е изготвила 7 рецензии. От академичната 2022/23 г. е тютор на 13 студенти бакалаври от 9 бакалавърски програми, в т.ч. „Гражданска и корпоративна сигурност“, „Информатика“, „Информационни технологии“, „Управление на бизнеса и предприемачество“, „Философия“, „Управление на туризма“, „Графичен дизайн“, „Германистика (с втори чужд език английски)“, „Англицистика (Английски език, култура и литература)“. Била е член на държавни изпитни комисии.

Гл. ас. д-р Дафинка Сидова е инициатор за сключването на споразумения за сътрудничество с различни организации в страната, в т.ч. с Дипломатическия институт към министъра на външните работи и др., като основна цел на тези споразумения е осигуряване на практики и стажове за студентите. Тя е сред организаторите и на редица други прояви, в които активно участват студентите от департамент „Национална и международна сигурност“ и други департаменти на НБУ, в т.ч. конференции, младежки форуми, пътуващи семинари, публични лекции и др.

Средната оценка от анкетите за удовлетвореност на студентите от курс и преподавател, която гл. ас. д-р Дафинка Сидова е получила, е 4,85 от максимална 5. Една висока оценка, която обективно отразява качеството на нейната преподавателска дейност.

IV. Административна и обществена дейност

Гл. ас. д-р Дафинка Сидова притежава богат административен опит и демонстрира забележителна обществена активност.

Още като студентка в ОКС „бакалавър“ тя е член на Студентския съвет на НБУ за мандат 2009-2010 г. и на Академичния съвет на НБУ в периода 2010-2011 г. В качеството си на доброволец, стажант или служител, преди започване на преподавателската ѝ кариера, участва в работата на различни звена в НБУ.

От октомври 2017 г., вече като преподавател, до септември 2022 г. е член Програмния съвет на департамент „Национална и международна сигурност“, а от 1 октомври 2022 г. до сега е негов директор. Освен това от декември 2022 г. гл. ас. д-р Дафинка Сидова е член на Съвета на Бакалавърски факултет на НБУ.

Както самата д-р Сидова посочва, тя „участва активно в академични, административни и обществени дейности на департамент „Национална и международна сигурност“ – конференции, семинари, проекти, акредитационни работни групи, работни групи за вътрешен и външен одит и т.н.“. Тези участия са подробно представени в материалите по конкурса.

В преобладаващата част от академичните събития, в чиято организация и провеждане активно участва, т.ч. студентски конференции и колоквиуми, младежки форуми, пътуващи семинари, публични лекции, срещи с експерти от практиката и др., гл. ас д-р Дафинка Сидова привлича като участници студенти както от департамент „Национална и международна сигурност“, така и от други департаменти на НБУ.

Работи, както отново посочва, „в отлична колаборация с колеги от други департаменти за реализирането на интердисциплинарни/междудепартаментни инициативи.“

Гл. ас. д-р Дафинка Сидова е инициатор за подписването на рамкови договори за сътрудничество (вкл. свързани с провеждане на практики и стажове за студентите, на които е била ръководител) с Дипломатически институт към министъра на външните работи, с фондация „Кампания А21“, действаща в сферата на борбата с трафика на хора, със сдружения "Български хъб за обединени Балкани" и "Клъстер за интеграция на нововъзникващи технологии".

Член е на Българска общност за либерална демокрация /БОЛД/, в рамките на която участва в качеството си на експерт по политики и стратегии за сигурност.

V. Лични впечатления от кандидата

Познавам кандидатката гл. ас. д-р Дафинка Сидова от 2017-2018 г., когато тя, още като докторантка в департамент „Национална и международна сигурност“, вече натрупала и трупаша изследователски и административен опит, правеше първите си успешни стъпки и като преподавател. През 2018 г. бях поканен от нейния научен ръководител проф. д-р Венелин Георгиев да бъда член на научното жури, пред което тя успешно, много убедително, защити своя дисертационен труд на тема „Трансграничното сътрудничество като инструмент на Европейския съюз за повишаване на сигурността в Средиземноморския регион в началото на XXI в.“ и така придоби ОНС „доктор“ в професионално направление 9.1 Национална сигурност.

В последствие, след назначаването ѝ на длъжност „асистент“ (октомври 2018 г.) и на длъжност „главен асистент“ (юли 2020 г.) с проф. д-р Тилчо Иванов, с когото съвместно водехме курсовете SECB010 Мениджмънт в сигурността и отбраната и NISM211D Икономика и сигурност, сме имали професионален контакт с нея във връзка с учебния процес. През 2022 г. имах удоволствието да рецензирам първата ѝ книга със заглавие „Трансграничното сътрудничество и „широката сигурност“ в Средиземноморския регион в началото на XXI век“, разработена въз основа на дисертационния ѝ труд, а през 2023 г. рецензирах и втората ѝ монография, по същество нейния хабилитационен труд, на тема „Човешка сигурност чрез европейско териториално сътрудничество – ползи, предизвикателства, перспективи /по примера на Република България/“.

Всичко това, мисля, ми е дало възможност да се запозная с качествата на кандидатката и най-вече с качествата, които тя притежава като изследовател.

Считам, че гл. ас. д-р Дафинка Сидова се утвърждава като сериозен и задълбочен изследовател, насочващ своите научни търсения към изключително актуални и значими, но същевременно доста предизвикателни проблеми, които излизат извън обхвата на традиционното разбиране за сигурността. В много от своите трудове тя не се притеснява да съсредоточи вниманието си върху слабо разработена у нас проблематика.

Гл. ас. д-р Дафинка Сидова демонстрира изследователска смелост и новаторство както по отношение на избора на направление за работа, така и по отношение на подходите и разнообразието от методи, които успешно прилага. Всичко това е в съчетание с безупречна академична подготовка, отлична информираност, старание,

трудолюбие, последователност, систематичност и съобразяване с изискванията, налагани от научната етика.

VI. Мнения, препоръки и бележки по дейността и постиженията на кандидата

Считам, че гл. ас. д-р Дафинка Сидова (а след заседанието на уважаемото научно жури вече доц. д-р Дафинка Сидова) притежава всички качества, за да продължи да поддържа висока изследователска, преподавателска и обществена активност. Позволявам си да ѝ препоръчам:

- в краткосрочен период, при възможност, да публикува хабилитационния си труд на английски език, което ще бъде предпоставка за още по-широко разпространение на резултатите от нейната изследователска работа;
- в средносрочен план да увеличи броя на публикациите си в реферирани и индексирани световноизвестни бази данни с научна информация;
- в дългосрочен план да насочи усилията си към покриване на изискванията за придобиване на научна степен „доктор на науките“.

VII. Заключение

Въз основа на представените материали за участие в конкурса и направената обективна оценка на научноизследователската и преподавателската дейност, а също обществената активност и административната ангажираност на гл. ас. д-р Дафинка Василева Сидова, може да бъде направено заключението, че тя отговаря на всички изисквания за заемане на академичната длъжност „доцент“ в НБУ. По всичко личи, че д-р Сидова е ерудиран преподавател и добросъвестен изследовател, ползващ се с доверието на своите студенти и уважението на научната общност в страната.

Всичко това ми дава основание да оценя високо и положително цялостната работа на гл. ас. д-р Дафинка Василева Сидова. Предлагам кандидатурата ѝ да бъде допусканата до избор от Академичния съвет на НБУ за заемане на академична длъжност „доцент“ в област на висше образование 9. Сигурност и отбрана, професионално направление 9.1. Национална сигурност към департамент „Национална и международна сигурност“.

Дата: 22.07.2024 г.

Подпис .....
/доц. д-р Константин Пудин/